

ป้าที่คุณภาพหนังตะลุงศักดิ์สิทธิ์ สายเลือดลึกลับ

A Review of Selected Shadow puppet plays - The Blood line's Mysteries

เกย์น พนาบุญกิริ

Kasem Khanabukorn^{1*}

อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สาขาวิชาภาษาไทย ถนนสุขุมวิท 10 แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10000

*Associate Professor of Faculty Humanities and Social Science, Songkhla Rajabhat University - Muang, Songkhla 90000.

อีเมล: kasem.khanabukorn@srub.ac.th | โทรศัพท์: 074-337568

บทนำ

หนังฉัน อรุณต ปราษฎ์ชาวบ้านແสนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววชิรกาลปัจจุบันว่า หนังอรรถโภਯิต (คณานายหนังตะลุง ที่ประภาศคุณความดี) และเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงหนังตะลุง ประจำปี พ.ศ. 2532 ได้แต่งบทหนังตะลุงที่ดี มีคุณค่า เป็นภูมิปัญญาของแผ่นดินไว้ไม่น้อยกว่า 82 เรื่อง ในบรรดาบทหนังตะลุงเหล่านี้ มีบทหนังตะลุงที่ดีเด่นซึ่งน่ารู้จักอย่างแพร่หลายกว้างขวางอย่างยิ่งอยู่เรื่องหนึ่ง คือ เรื่องสายเลือดลึกลับ แต่เนื้อจากบทหนังตะลุง เรื่องนี้ต้นฉบับเป็นลายมือเขียนของชาวบ้าน ไม่สะกดต่อการอ่าน และการเผยแพร่ จึงเป็นที่รู้จักอยู่ในวงจำกัดเฉพาะผู้แสลง ผู้ชุม และนักวิชาการทางคติชนวิทยานางคนเท่านั้น ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้วิจัยภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉัน อรุณต : บทหนังตะลุงคัดสรร เห็นว่า ควรจะปฏิทัศน์แนะนำบทหนังตะลุง เรื่องนี้ใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) ลักษณะวรรณกรรม และ 2) ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงดังกล่าวในเชิงสรุป เพื่อให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากกว่าที่เป็นอยู่ ดังปรากฏในส่วนที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะวรรณกรรม

1.1 ลักษณะเด่นความเป็นมา

สายเลือดลึกลับเป็นบทหนังตะลุงที่ดีเด่นและสมบูรณ์ยิ่งอีกเรื่องหนึ่งของหนังฉัน อรุณต ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง) ประจำปี พ.ศ. 2532 เขียนเมื่อปี พ.ศ. 2513 ต้นฉบับเป็นลายมือเขียนจำนวน 69 หน้า ท้ายเรื่องเป็นบทลอกจำนวน 15 บท ต่อมา ผศ.เกย์น ขนาดแก้ว สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา ได้นำต้นฉบับมาทำระบบและจัดพิมพ์ ต้นฉบับเผยแพร่ตามโครงการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านແสนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในปี พ.ศ. 2544 จำนวน 10 เล่ม

1.2 สารต่อ

ผู้จราحت้องการเล่าเรื่องสายเลือดที่ลึกตื้นซึ่งแม้มแต่เมืองที่เป็นผู้ที่ให้กำเนิดแท้ ๆ ก็ยังไม่ทราบว่าพ่อที่แท้จริงของฉุกคือใคร นอกจากนี้ผู้จราห์ยังเสนอหัวหน้าที่นำสนใจหมายประการ เช่น วิสัยมนุษย์ย่อมรักลูก รู้ผิดถูกชัด การด่วนสรุปทำให้ผิดพลาดเป็นอันตราย ฯลฯ

1.3 เนื้อเรื่อง

มีทั้งหมด 20 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 พระจักรราชกับพระนางป้ามาวดี ครองเมืองเชียงแสนที่สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ แต่ทั้งสองพระองค์เดือดร้อนที่ยังไม่มีพระโอรส วันหนึ่งพระจักรราชทรงรับสั่งให้โทรหลวงเข้าเฝ้าให้ ผูกดวงชะตาว่าพระองค์จะมีพระโอรสไว้สืบตระกูลหรือไม่ เมื่อโทรผูกดวงชะตาเสร็จแล้วไม่กล้ากราบทูลทำนายด้วยว่าเจ้าถวายคำทำนายเป็นลายลักษณ์อักษรย้ำว่าหากพระองค์ทรงทำตามคำทำนาย จะต้องมีพระโอรสแน่นอน หลังจากทรงคำทำนายพระจักรราชมีท่าทีวิตกังวลมาก

ตอนที่ 2 พระนางป้ามาวดีทรงประทับอยู่ในพระตำหนักเพียงพระองค์เดียว เนื่องจากเป็นวันธรรมสุนจะ พระจักรทรงถือศีล ขณะนั้นเป็นหัวค้ำขณะที่พระนางกำลังคิดถึงพระราชสามมิจิโรเจ้า มากในพระตำหนักบังคับและชั่มชื่นพระนาง ด้วยความกลัวพระนางจำยอม เมื่อชั่มชื่นพระนางแล้วจึงรักหน้าไป พระนางพบกระดุมเลือท์ใจทำกไว้ จึงเก็บกระดุมเม็ดนั้นไว้เป็นหลักฐาน

ตอนที่ 3 พระกฤษดาพระอนุชาพระจักรราชเป็นอุปราชดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้ วันนั้นพระกฤษดาพร้อม เท่ง หนูนุ้ย เข้าเฝ้าพระจักรราชเพื่อกราบทูลลาไปตรวจราชการ พระนางป้ามาวดี สังเกตเห็นว่ากระดุมที่คอเลือของพระกฤษดาขาดไป 1 เม็ด พระนางจึงปักพระทัยว่าใจที่ชั่มชื่นพระนางคือพระกฤษดา จึงหาทางจะแก้แค้นทดแทน

ตอนที่ 4 พระเกศกำพลกับพระนางอุบลวรรณ ครองเมืองเชียงทองทรงมีพระราชธิดา คือนางคนแก้ว ซึ่งพระบิดาได้ยกให้เป็นคู่หมั้นของเจ้าชายฟ้า พระโอรสของพระวงศ์จินดาแห่งเมืองเมรรู ซึ่งเป็นเมืองใหญ่มีอำนาจมาก ครั้นถึงวันอภิเษกพระวงศ์จินดานำเจ้าชายฟ้ามาอภิเษกที่เมืองเชียงทอง แต่ไม่สามารถทำพิธีอภิเษกได้ เพราะวันนั้นนางคนแก้วซึ่งเป็นเจ้าสาวได้หายไป

พระเกศกำพลต้องการถอนน้ำใจพระวงศ์จินดาจึงปรึกษาว่าจะนำเจ้าหญิงผากองพระชิดา พระเกศนิกรแห่งเมืองเวียงแก้ว ซึ่งเป็นพระอนุชาของกษิเษกแทนพระวงศ์จินดาทรงเห็นด้วย พระเกศกำพลจึงแต่งสารให้ราชทูตนำไปถวายพระเกศนิกร

ตอนที่ 5 พระเกศนิกรกับนางบุญราครองเมืองเชียงแก้ว ทรงมีพระอิชิตา คือ นางผู้การอง เมื่อพระเกศนิกรได้รับพระราชสารจากพระเกศกำพลที่ขอให้พระองค์ได้ช่วยเมืองเชียงทอง พระองค์เห็นด้วยจึงรับสั่งให้จัดขบวนนำนางผู้การองไปอภิเษกกับเจ้าสายฟ้าที่เมืองเชียงทอง

ตอนที่ 6 เจ้าสมเพชร ซึ่งเป็นญาติกับนนางผู้การองเมื่อได้ทราบว่านางผู้การองต้องไปอภิเษกที่เมืองเชียงทองก็คิดจะแย่งนางผู้การองจึงชวนพี่เลี้ยงคือปราบกับดิก รับติดตามขบวนของนางผู้การอง

ตอนที่ 7 ขุนพลกองทอง ซึ่งได้รับคำสั่งจากพระนางปีทมาวดีให้ติดตามพระกฤษดาให้หามอยเลือที่พระกฤษดาสามกับไปให้ได้ ขุนพลกองทองแม้เปลกใจแต่ไม่กล้าซักถาม ตกเย็นขุนพลกองทองจึงตามหันพระกฤษดา

ตอนที่ 8 นางกานแก้วหนีการอภิเษกจากเมืองเชียงทองมาถึงป่าชานเมืองเชียงแสน

ตอนที่ 9 เจ้านังสูรย์ลูกชายนายด่านเมืองเชียงแสนซึ่งเป็นอันธพาลมาพบนางกานแก้วซึ่งปลอมตัวเป็นชาย ด้วยความเป็นพาลเจ้านังสูรย์จึงหาเรื่องตนดีนางกานแก้วและจะฆ่านา ขณะนั้นพระกฤษดามาเห็นเหตุการณ์จึงห้ามปราบแต่นังสูรย์ไม่เชื่อฟังและท้าฟัน ทั้งสองจึงฟันกันในที่สุดมังสูรย์ต้องเสียชีวิต เมื่อลินธราซึ่งเป็นนายด่านทราบเรื่องก็มาจูเหตุการณ์และได้ทราบว่าผู้ที่ลูกของตนไปท้าฟันคือพระอุปราช สินธราขอรับศพลูกกลับด่าน ฝ่ายกานแก้วอาสาชักเดือที่เปื้อนเลือดของพระกฤษดาไว้ตากไว้ ครั้นตกดึกขุนพลกองทองซึ่งพยายามจะไข่โดยเด็ดตามมาทันจึงเข้าไปขโมยเลือดพาหนี ฝ่ายนางกานแก้วเห็นเหตุการณ์ก็เอะอะโวยวายขึ้น ขุนพลกองทองจึงตัดสินใจแหงน้ำแล้วหนีไป เมื่อถูกตัดสินใจได้ทราบว่าเจ้าแก้วเป็นผู้หลบภัย พอดีเท่านั้นที่พระกฤษดาใช้ไปตามลินธราได้นำลินธราลากลับมาพระกฤษดาออกไปรับลินธรา อาสาจะตามจับผู้ร้ายเมื่อพระกฤษดาเข้าไปดูเจ้าแก้วอีกที่ทราบว่าเจ้าแก้วหายไปเสียแล้ว พระกฤษดาจึงติดตามหาเจ้าแก้ว

ตอนที่ 10 ขบวนคุ้มครองของนางผู้การองรอนแรมมาถึงกลางป่าต่อนไกลัคค่า พระเกศนิกรรับสั่งให้ปลูกพลับปลาประทับแรมคืน ฝ่ายเจ้าสมเพชรซึ่งติดตามมาได้อโอกาสจึงได้เข้าจับนางผู้การองพาหนีไป

ตอนที่ 11 พระนางปีทมาวดีเฝ้าอยู่ขุนพลกองทอง ซึ่งยังไม่มีท่าทีว่าจะกลับมา พระนางแน่ใจว่าพระนางมีครรภ์ ด้วยความอายพระนางจึงตัดสินพระทัยจะไปคลอดแล้วทิ้งเสีย ขณะที่พระนางเดินผ่านวังของพระมหาอุปราชซึ่งขณะนั้นไกลัคค่าจูงหญิงคนใช้ของพระมหาอุปราชที่มีลูกกำพร้าได้กล่อมลูกบรรณาความรักที่แม้มีต่อลูกได้อย่างจันใจ เมื่อพระนางได้ฟังก็คิดได้ว่าพระนางเป็นแม่ แม่เด็กที่มา

เกิดพระนางจะไม่ต้องการแต่เด็กก็ไม่ทราบเรื่องเลย พระนางเป็นแม่ก็ต้องรักลูก เมื่อลูกเกิดมาค่อยยิ่งรู้ความจริงเสีย ส่วนเหตุการณ์จะเป็นอย่างไรก็ตามแต่ พระนางตัดสินใจกลับพระตำแหน่ง

ตอนที่ 12 พระเกศกำพลและเจ้าชายพ้าฝ่าอย่างพากองว่าจะมาถึง เมื่อค่อยอยู่นาน ก็ยังไม่มา พระเกศกำพลก็ร้อนพระทัย เมื่อรำคาญมากทราบทุลว่านางพากองหายไป พระเกศกำพลยิ่งร้อนพระทัยหนักขึ้น ทรงรับสั่งให้สายพ้าได้ช่วยติดตามหานางพากอง

ตอนที่ 13 สมเพชรพานางพากองหนีไปพอดีโอกาสกับลูกกล้า นางพากองตะโกนขอความช่วยเหลือ ขณะนั้นพระกุณดาที่ตามหานางກับแก้วได้ยินก็เข้ามาช่วยจึงรบกับสมเพชร สมเพชรสู้ไม่ได้จึงหนีไป พระกุณดาได้สอบถามความเบื้องมา ผู้กองก็ได้เล่าให้ฟังโดยตลอด พระกุณดาอาสาจะพานางไปส่ง ณ เมืองเชียงแก้ว

ตอนที่ 14 นางกับแก้วที่หลบหนีพระกุณดาไปเพราอย่างพระกุณดา ได้เดินทางเข้าไปจนพบค่านางจึงขึ้นบรรทมบนต้นไม้ ขณะนั้นสายพ้าซึ่งติดตามนางมาก็ได้มายังต้นไม้ ผูกม้าล่ามไว้แล้วพักหลับไป ฝ่ายนางกับแก้วลงมาจากต้นไม้เขียนจดหมายบอกให้สายพ้ากลับไปแล้วนางขับม้าหนีไป

ตอนที่ 15 พระเกศนิกรพยายามติดตามหานางพากอง จนไปพบสมเพชรที่หนีพระกุณดา เมื่อสมเพชรได้อโอกาสกับราบทุลได้ร้ายพระกุณดาจนพระเกศนิกรหลงเชือและโกรธแคนพระกุณดา มากคิดจะทำสิ่งใดกับเมืองเชียงแสน พระเกศนิกรจึงยกบวนทัพติดตามพระกุณดา กับผู้กองไปเมืองเชียงแสน

ตอนที่ 16 พระนางปักมาดีประสูติพระธิดาแต่พระนางปักใจว่าเป็นลูกชู้จังเกลียดชัง ยิ่งเห็นสามีรักพระธิดา ก็ยิ่งสงสารสามีแต่พระนางไม่กล้าบอกสามี วันหนึ่งพระธิดาไปเล่นน้ำในสระพระนาง ก็ไม่ห้ามป่วยไปให้เล่นอยู่กับนางข้าหลวง เมื่อกลับมาถึงวังพระจักรราชสอณาถถึงพระธิดาและตัวหนึ่งพระนางที่ปล่อยพระธิดาไว้กับนางข้าหลวง

ตอนที่ 17 พระธิดาเล่นน้ำอยู่กับนางข้าหลวงเกิดพลาดจนน้ำเกือบตาย พอดีนางกับแก้วมาเห็นเหตุการณ์เข้าช่วยเหลือไว้ทัน เมื่อสอบถามทราบเรื่องแล้วนางกับแก้วจึงนำพระธิดาไปส่งที่พระตำแหน่ง

ตอนที่ 18 สายพ้าตื่นขึ้นมาพบจดหมายที่กากองแก้วเขียนไว้ว่าอย่าพยายามติดตามตน แต่สายพ้ายังพยายามตามหาภากองแก้ว

ตอนที่ 19 พระกุณดานำนางพากองไปส่งที่เมืองเชียงแก้ว ทราบทุลเรื่องราวที่เกิดขึ้น แก่นางบุญรา แล้วจึงลาภกลับเมืองเชียงแสน

ตอนที่ 20 พระกฤษดากลับมาถึงเมืองเชียงแสนได้พบกับนางกานต์แก้ว นางกานต์แก้วทูลฟ้องพระจักรราชเรื่องเสื่อของพระกฤษดาที่ถูกขโมยและมาอยู่ในพระตำหนักพระนางป้ามารดี พระจักรราชจึงสอบถามเรื่องทั้งหมด จนทราบว่ากระดุมเสื้อันขาดติดมือถูกของหญิงคนใช้พระกฤษดา เมื่อนางไปทำความสะอาดพระตำหนักก็พาลูกไปด้วยกระดุมหล่นเลียบพื้นพระตำหนัก แล้วพระจักรราชก็นำคำทำนายที่ให้เรียนไว้ว่าพระองค์จะได้ลูกโดยวิธีที่พิสดาร พระนางป้ามารดึงได้ทราบว่าใจลึกลับที่เข้มข้นพระนาง คือ พระจักรราช

2. ภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องนี้อาจจำแนกได้เป็น 8 ด้าน ดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทหนังตะลุง

ผู้รู้สามารถล้วงบทหนังตะลุงที่ดีคือมีเนื้อเรื่องที่สับซ้อนมีบทกลอนที่ไพเราะคมคาย มีบทตลอดที่แบนยล้อย่างยิ่ง

2.2 ภูมิปัญญาด้านการเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์

นอกจากจะใช้กลอนสุภาพได้ดีแล้ว ผู้รู้สามารถใช้กลอนอื่น ๆ ได้ดีอีก 3 ชนิด คือ กลอนกลบนทกบเห็นต่ออยหอย กลอนผสอมและกลอนหัวเดียว ซึ่งทำให้บทกลอนพิสดารขึ้น ดังนี้

2.2.1 การใช้กลอนกลบนทกบเห็นต่ออยหอย ซึ่งกำหนดให้คำที่ 1 2 3 ในแต่ละวรรคสัมผัสอักษรกับคำที่ 4 5 6 ตามลำดับคือคำที่ 1 กับคำที่ 4 คำที่ 2 กับคำที่ 5 คำที่ 3 กับคำที่ 6 และให้คำที่ 3 สัมผัสสาระกับคำที่ 4 (แต่ไม่เคร่งครัดนัก) ดังปรากฏในตอนบรรยายพฤติกรรมของพระเกศนิกรที่ว่า

“ฝ่ายพระเจ้าเกศนิกรยังร้อนจิต
ตัวนาจะตอนนี้จากพลับพลามา
ไม่เจอน้ำมาจนนานรำคาญจิต
ติดมือชาต้องมีช้ำทำอย่างไร
หลายวันเดินหลงเวียนแคนดงสังด
นับเนินนานน้ำเนตรนองร้องรำพัน
ลงสารเจ้าสุดสายใจไปจากพ่อ
จั๊กไฟร่เพลจากพลับพลาตั้งหน้าตาม

ยกผลติดตามถูกบุกบ้านหา
บดดูรูบบุกคงร้างเดินทางไกล
มัวหลงทิศเมื่อแรกทำกรรมไหน
หัวตั้งใจเที่ยวตามเจ้าเข้าอวัย
จอมกษัตริย์ใจเคร้าเผ่าโศกคัลย์
หลายคืนวันหลงคืนเวียนเพียรติดตาม
ฤทธิ์ห้อรวมทุกบุกป่าหนาน
ไม่ทราบความมัวสืบคว้าอยู่ช้านาน”

2.2.2 การใช้กลอนพสม คือ การใช้กลอนหลายนิดผสมกันคือกลอนสุภาพ กลอนกลบทวบพันหลัก กลอนกลบทนาคบริพันธ์ พสมกัน โดยให้คำสุดท้ายของวรรคต้นเป็นคำเดียวกับคำต้นของวรรคถัดไปบ้าง ให้ 3 คำสุดท้ายของวรรคต้นเป็นคำเดียวกับ 3 คำต้นของวรรคถัดไปบ้าง ให้คำสุดท้ายของวรรคหน้าเป็นคำเดียวกับคำแรกของวรรคหลังบ้าง ดังปรากฏในตอนบรรยายพุทธิกรรมของพระนางปัทมาวดีที่ว่า

<p>“สมเด็จพระนางปัทมาวดีครีสวัสดิ์ เพราะเบื้องหลังยังมีราศีค่าย ทรงสะอื่นขึ้นขณะเคร้า เห็นอ่อนเข้ารช้อนชับอยู่กับทรง ทุเรศเรื่องผัวไม่รู้ว่าชู้ปล้ำ สายเลี้ยดล้วนถึงจะฝืนไม่คืนอาย มีครรภามาคำนวนจนจะคลอด เมื่อเอามีน้ำนมองร้องทุกที</p>	<p>อยู่ปรางค์รัตน์ทุกข์ทับกระสับกระส่าย ทุกวันคืนสะอื่นอายอาตรหวาน ทุกข์นั้นเทียนเบรีบก์เท่ากูเข้าหลวง ชลนยันโน่ให้ร่วงทุเรศราย ถูกชู้ปลูกทุกข์ช้ำรำล่าระสาย อายที่ชายกี เป็นน้องของสามี แม้นมั่นรอดชีวิตนาน่าบัดสี เหมือนอย่างมีหนามี้มอยริมใจ”</p>
---	---

2.2.3 การใช้กลอนหัวเดียว ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกลอนสุภาพเพียงแต่บังคับให้คำสุดท้ายของวรคที่ 2 (วรคหลัง) เป็นสระเดียวกันทุกวรค ดังปรากฏในบทสนทนาโต้ตอบ(บทตลอด) ระหว่างชายหญิง ดังนี้

<p>ชาย</p> <p>พี่นาพบนักกลอนจึงเข้ามานอนมาก้อ อย่าหาว่าพี่นี่จะลึ่งอย่าโทรศั้งกับพี่ ขอเชิญไปกับพี่น้องอย่ามีโน่ให เอา กิ่งไม้บังตาคนอื่นมากกีไม่เห็น จะระเข้าบ้านหรือห่มผ้าตามเดิมฟ้า จะเล่นลิงอุ้มแตงต้องออกแรงอุ้มร่าง น้องจะขอบหรือไม่ขอบทำไม่ไม่ตอบคำพี่ พี่จะยอมเสียสละเอาผ้าห่มม้าๆให้</p>	<p>มากอดสนิทติดต่อแล้วจะขอภัย จะขอฝากไม่ตรีรักกับพี่ได้ไหม ไปนอนเล่นมุดโต๊ะพี่ได้โพได้ไห ให้น้องใจเย็นเย็นจะให้พี่เล่นท่าไห หรือคู่ไก่ต้มชา愧疚พ่อว่ากันไปได้ เมฆลาหอบฟางท่าทางสมัยใหม่ นานนิ่งฟังอย่างนี้จะโทรศัพท์หรือยังไง ไม่ให้หลังจนทรยศเชิญไปได้รับไห</p>
--	--

หกสิบ

ได้ฟังคำชี้ขาดของเหมือนปลายหอกมาปัก ลึ้นพลี็ค้าพยักพอประจักษ์แจ้งใจ
ทำเจ้าซูไกແຈ້ຜົນໄມ້ແລ້ໄມ້ເຫດີຍາ
ວ່າເອກິ່ງໄມ້ນັ້ນຕາຄານອື່ນມາກີ່ໄມ້ເກີ່ນ
ຮະເຂັກບັດານຫຼືອຫຼຸມານຄົບຝ້າ
ຈະເລັ່ນລິ້ງອຸ້ມແຕງຕົ້ນອອກແຮງອຸ້ມຮ່າງ
ແລ້ວແມ່ນັ້ນເລັ່ນກີ່ທ່າທີ່ເກີດມັນມາເປັນຄົນ
ຮະເຂັກບັດານຫຼືອຫຼຸມານຄົບຝ້າ
ພ້ອມັນປັ້ງຕາງມາຫຼືໃນເວລາຄຶກຄະນອງ
ນາມັນປັ້ງຕາງມາຫຼືໃນເວລາຄຶກຄະນອງ

มาບົດຕະກຸດພູດເກີ່ນຫັນຫວາດເສີຍວເຂົ້າໄສ
ໃຫ້ເຮົາໃຈເຢືນເຢືນຈະໃຫ້ມັນເລັ່ນທ່າໄຫນ
ຫຼືອຸ້ກີ່ໄກ່ຕົ້ມຊ່າກີ່ພວກກັນໄປໄດ້
ເມຂລາຫອບຳກັງທ່າທາງສມັຍໃໝ່
ຜິດຮະບອນຂອບກລແມ່ນັ້ນເປັນຄອນຍ່າງໄຮ
ຫຼືອຸ້ກີ່ໄກ່ຕົ້ມຊ່າຄົມມາດານັນບອກໃຫ້
ໄນ້ໃຊ້ອູ່ກັນໃນຫ້ອັນແມ່ນັ້ນທົ່ວໄວ

2.3 ภูมิปัญญาด้านการเลือกใช้คำ

ผู้รู้งานสามารถเลือกใช้คำที่ทำให้บทประพันธ์ มีความไพเราะดงามหลาຍลักษณะ เช่น

2.3.1 การใช้คำสามัญศัลต้องจองกัน ซึ่งปรากฏอย่างداعดื่น ดังตัวอย่าง เช่น

ตัวอย่างที่ 1

“พระนามท้าวจักรราชขอمنัคเครศ
เสวยราชย์ถวัลยาสຄาว
พระยาหกสิบมิ่งโถມประโถมจิต
ทรงสุดแสนเสน่หานามปักหมาวดี
กระเดื่องเดชดินสยามนามกระฉ่อน

ในนครเชียงແสนพระราชานີ
พระพักตร์พิศເພີຍພັກຕຽມປະລັກມື
ຍັງໄມ້ມີຖຸກເຕັ້ມາເຂົ້າຄຽກ”

ตัวอย่างที่ 2

“ພອດືກດືນເດືອນດັບພຍັບຝົນ
ນາງເອນອອງຄໍລົງບົນແທ່ນແສນດໍາຮາງ
ເປັນຄືນຄໍ່າຮຽນສ່ວນະ
ນາງດັບໄພໜົດສ່ວ່າງໃນປາງຄົມຄົນ
ໜາກເມັນມີມັວໜ້ວເວທິຣ

ນີ້ໄດ້ພານພບໜ້າພະສາມີ
ພະັກນ້າທີ່ເຄື່ອງສືບພະຊີນຄົງ
ກີ່ພອດືໃຈໝາດຜ່ານເຂົ້າມາ”

ตัวอย่างที่ 3

“ນາງເດີນເຕີຍວະເປີຍວະເປົາເຄົ້າສັດ
ໄອທິມະປະຕົ້ນລະອອງອາຍ
ຕົ້ນຫານເຫັນຍົວເກີ່ວກາຍເປັນລາຍຽວ
ກືນເພື່ອກັນພລໄມ້ໃນສາຍດ
ພະພາຍຫັດເຢືນເຫັນທຸກເສັ້ນສາຍ
ຮະກຳກາຍການແກ້ວກັນດາຮົງ
ກະຫາຍຫົວແທນຫົວິຕະປລິດຜົງ
ຈົນນາງຫລັງເຂົ້າຄືນຫຼານດ່ານທ່າທອງ”

2.3.2 การซ้ำเลียงคำปราศจาก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

“ท่านชูนพลชื่นม้าคู่ชาขับ	เข้าดงลับร่มไม้ไฟพรฤกษา
ชักม้าเดินเพลินชมพนมป่า	ดูบรรดาค่างลิงที่วิ่งราย
โภกิจลากาแกกี้แห่เสียง	อีแม่นอี้ยงจิกเหียอืที่เครือหวย
อังกานแก้วแก้วออกเป็นดอกราย	สีฟันความวายความลีบยังมีรอย
กรรมนิการกำจับสลับอยู่	ต้นอบซูชุดอกออกเป็นฝอย
ที่ทุบเข้าเหล่าผุ่งนกยุงลอย	พอบ่ายคล้อยชุนคงทองเข้าซ่องไฟร์”

ตัวอย่างที่ 2

“พอจวนคำสำคัญค้างกลางดงราย	จึงเกณฑ์ไฟสร้างที่ประทับเป็นพลับพลา
ให้ผ่าฟ่ากากไไม้เอาหวยมัด	จึงรับจัดตามพระราชบัญญัติ
การปลูกสร้างเสรีจสรรพตามบังคับบัญชา	กีเวลาลีนแสงพระสุริยัน
แสนสนายชาญลำธารละหานห่วย	สุดแสนสวายทหารช่างจัดสร้างสรรค์
เมื่นพลับพลาป่าชิงตั้งชัน	ให้ชิงกันต่างมุ้งมุงใบชิง”

2.3.3 การเคียงคำซึ่งปราศจาก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

“สายเลือดช้ำผัวไม่รู้ดสูแสตน ความคั่งแคนคิดมาให้อาสัญ	ทุกคืนวันเวลาเฝ้าอาคาร
มุ่งทำลายสายโลหิตที่ติดครรภ์	เรื่องโภกเหตุการณ์นิทานหลอน
แล้วแต่งเติมเสริมแทรกแยกย้ายยก	ยกนกราหนึ่งトイมให้หาร”
กับสำนวนไหว้การการกล่าวกlosion	

ตัวอย่างที่ 2

“พระราชว่างานเราเป็นเดือน	ต้องแซะเชื่องเพราบนงสาวเจ้าไม่ถึง
มหารสพครบครันสนนั่นอึ	เสียงตั้งตึงครึ่กครื้นทุกคืนวัน
จะหมดเบรือลงสักเท่าได้ที่ในงาน	เข้าขอรับบริการโดยไม่อ้อน
แกงหมากงวัวห้าตัวต่อวัน	<u>ถูกถ่วงหัวมันไม่ให้ป่น</u>
มือเย็นมือเข้าเลียงคำเสียงหวาน	นานนานสักกีทหลายปีสักกัน
กินเหล้ากินเบียร์ใครเมียไม่บ่น	สองคนต่อสังขของยังมากมาย”

2.4 ภูมิปัญญาด้านการอุปมาเบรียนเทียบ

ผู้รายงานสามารถอุปมาเบรียนเทียบสิ่งต่าง ๆ ได้ดี ที่ทำให้การส่งสารและการรับสารมีประสิทธิภาพขึ้น ดังต่อไปนี้

2.4.1 เบรียนเทียบคนที่มีอำนาจ ชั่วชาติกรรมทำชั่วไม่กลัวความผิด ไม่กลัวการถูกลงโทษว่าเหมือนกับช้างที่ตกน้ำมันจะน้ำ ว่า

“ไอ้น้องผัวชั่วชาติอาบทาวน้ำ	มันมามันต้มหานตาหัน
กล้าหักห隼รานทางเหมือนช้างมัน	ค่อยเห็นกันต่อไปเป็นໄรมี”

2.4.2 เบรียนเทียบความทุกข์หนักใจ เมื่อตนเหมือนกับพกหินเบรียนเทียบความเจ็บใจ เมื่อตนเหมือนกับช้างที่ตกน้ำมันจะน้ำ ว่า

“สมเด็จพระนางป้าท่านวดีศรีสวัสดิ์	ยิ่งอันอัดหนักอกเหมือนพกหิน
เพราเลี้ยดตัวชั่วช้ามีราคิน	ทุกค่าเช้าด้าวดืนแพบลื้นใจ
เก็บกระดุมไว้พิสูจน์ไม่พูดจา	แต่รักจวนหวานนาน้ำตาไหล
เหมือนเหล็กแหลมแนบเนินยังเงินใจ	ประหนึงตกอยู่ในอะเวจี”

2.4.3 เบรียนเทียบเมืองเชียงแก้วว่าสวยงามเหมือนเมืองสวรรค์ เบรียนเทียบนางผู้ทรงร่วมกับส่วนราชการว่าสวยงามเหมือนเมืองเชียงแก้ว ว่า

“จะกล่าวกลับขึ้นเรื่องเมืองเชียงแก้ว	เจริญแล้วราวนิมิตสวัสดิ์
เหมือนวิมานเมืองอมรนครอินทร์	ประเสริฐลีนประสบการณ์สำราญรมย์
สมเด็จท้าวเกคนิกิกราชารสวัสดิ์	ผู้ครองรัฐเรืองเดชวิเศษสม
สมเด็จพระนางบุญราชนัยนาค	เป็นบรมราชินีที่ร่วมใจ
ท้าวมีราชธิดาชื่อผู้การอง	เหมือนอย่างทองพากจากเม้าหลอม
ลิบเจ็ดขวนอวนอิมประพิมประไฟ	ดังนางในแคนด้าวดวงสี”

2.4.4 เบรียนเทียบชาติราชบุรีที่สูงว่าเหมือนทรงส์ เบรียนเทียบชาติราชบุรีที่ต่ำ การกระทำที่ต่ำกว่าเหมือนกา เหมือนหมู เหมือนหมา เบรียนเทียบผู้ชายที่องอาจเก่งกล้าว่าเหมือนราชสีห์ เหมือนช้างมีงา เบรียนเทียบความเจ็บช้ำของว่าเหมือนกับถูกหอกปักจะน้ำ ว่า

กฤษดา : นี่หรือนายหน่อเนื้อในเครือญาติ
ถือเชื้อชาติสกุลวงศ์ว่างค่า
 nanopukplaaทำเล่นเหมือนเช่นกา
 ไม่ขายหน้าดีสางหรืออย่างไร

	<p>ที่สตรีหนึ่งนำเพรษชาบชี้ งปรับตัวเสียให้งานตามวิถี ยั้นมิตรจิตต่อติดเป็นมิตรใจ แม้นเราดีแล้วไครก็บูชา วิถีชาหยามายมาดว่าราชสีห์ ทำอย่างนี้พิเคราะห์ดูเหมือนหมูหมา</p>
สมเพชร	<p>ยิงฟังคำชี้ของเหมือนหอกปัก เอียงไม่พักโดยหน้าเข้ามาสอน ฤกษ์ชาหยามายว่าช้างงานอน เรื่องราญรอนจะไม่ถอยรอยนาท ผลงานชักดาบท้าดวลชนวิวัด พระอุปราชเคืองแคนน์สนโภสา</p>
กฤษดา	<p>ชักพระแสงต่อศัตรุศักดา พอได้ท่าอุปราชกีฟ้าดทัน</p>

2.5 ภูมิปัญญาด้านการพրณนา

ผู้จนาสามารถพรนนาจากต่าง ๆ ในเรื่องได้เพิ่งดงาม เช่น การพรนนาจากห้องทุ่งชานเมืองเชียงแก้ว ที่ว่า

“หยาดวสันต์ให้อดทายไปจากพื้นโลกและไม่ยกເเอกสารມนาเวียนแห่งเหมือนตฤณما
เยี่ยมเยือน พฤกษาติกาดเกลื่อนสลังคงงามอุดอกอุดสลอณ ลมหนาวปลิวว่อนไปทั่วถิน ประหนึ่ง
จะใบไอดินที่เดือด ให้ดื่มต่ำอยู่ในความเยือกเย็นของบรรยายกาศ กลางห้องทุ่งชานเมืองเชียงแก้ว
สลังคงไปด้วยหม้อไม้ไอยกากกำลังอุดอกอุดระการ มีสีเหลืองสลับเขียวปนแดงซ่านประหนึ่งสีโลหิตราวกับ
เทเพี้ยนาเเนรมิตไว้เป็นแม่นสรวง อันดอกรดงของไอยกาก คือ เปลาทอง มรกตชี้ที่ร่องรับตัดสลับสี
คือพื้นหฤญาที่แดงด้านละลานตาอยู่นั้น คือ กอฤหานดงที่ส่งกลิ่นธุงใจไปตลาดทุ่ง เมื่อยามเกรสรุ่งปลิว
ว่อน เพาะลมเวียน กีดประหนึ่งว่าห้องทุ่งจะกล้ายเป็นคลื่นแห่งทะเลทอง ความหน้าเวียนเข้าครอบ
ครอบไปทั่วห้องทุ่ง ดังจะปรับปรุงธรรมชาติให้สดชื่นตื้นตาและรื่นเริงบรรยายอยู่ทั่วทั่ว กและแล้วทะเลทอง
แห่งห้องทุ่งก็แหลก寥寥ยับเยินไปด้วยฝีเท้าม้าและล้อรถ ไอยกาก่อนราบไปด้วยแสงยานุภาพของท้าว
เกศนิกร ซึ่งยกขบวนเดินทางนำพระราชดิศาพกรองไปสู่เชียงทองราชธานี”

หรือการพัฒนาจากการเดินป่าของชุมชนทอง ที่ว่า

“ท่านชุมชนทองซึ่งม้าเที่ยวย่างไปในราบป่าอันร่มครึ่งไปด้วยหมู่มวลแมกไม้ เสียงแท่งกระหบกระหิบกริ่งกริ่งของฝึกดานกับแผลม้า ระคนกับเสียงสกุณภาพร้าเพรียกธรรมชาติรอบด้านกำลังสดชื่นตื่นตา เกสรดอกรหุ้นส่วนความติดกับม้าร่ามเรือง สายลมป่าพัดปะทะใบหน้า เย็นยะรื่นระบวยริน หวานหอมด้วยกลิ่นดอกไม้ป่าจาย ตลอดอ่าวล ลำดวนออกดอกดายดื่นดง หมอกลงเป็นบริเวณมาตราสารค์ ภูมิภาค รอบด้านดังว่าจะบันดาลให้เป็นพระทัศน์ทิพย์มาปกป้อง เสียงม้าร้องคันองก้องเป็นบางครั้ง ชุมชนทอง ที่รื้นเดินทางต่อไป”

2.6 ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทสนทนา

ผู้ร่วมงานสามารถสร้างบทสนทนาที่ไฟแรงคมคาย ทำให้เรื่องดำเนินไป แสดงถักถนายนิสัยของตัวละครขณะเดียวกันกับนักทึกสภาพของลัษณะธรรมในยุคนั้นๆได้เป็นอย่างดีหลายด้านดังเช่น บทสนทนาระหว่างผู้การองกับพระกฤษดา ที่ว่า

ผู้การอง : ผู้การองน้อมเคราะห์พอกิ่วท

ขอกราบบาทหลวงพระเจ้าฯ

น้องนบนอนขอบคุณมูลิกา

พระเมตตาชูช่วยไม่มัวยนรัณ

กฤษดา : พระเย้มยิ้มพริมพรายกิปรายปลอบ

ให้ชั่นชอบใจผกากสุดาสมร

ทรงถามเรื่องเมืองหลังของบังอร

แรกครั้งก่อนขัดขวางอย่างไรกัน

พิสังศัยให้น่าว่าเป็นเครือญาติ

ทำบังอาจชิดชัมกิริมย์ชวัญ

ได้สุขด้วยผู้ไทยนิให้ปัน

หรือว่ามันลวนตามເອตามໃຈ

ผู้การอง : นางทุลว่าเลือดเนื้อในเชื้อวงศ์

ทรงลงทุ่ต่อผู้ไทย

มันขอรักน้องบอกบัดมันชัดใจ

กฤษดา : น้องอยู่ไหนมันฉุดคร่ามากางลง

ผู้การอง : พระบิดาจากเมืองเชียงแก้ว

ค้ำลงแล้วอยู่พลับพลาในป่าระหว่าง

กฤษดา	: จะไปไหนถึงแมลงอยู่กลางดง
พากรอง	: พระบิดรังค์เข้าจะพาไปแต่งงาน
กฤษดา	: ใครโชคดีมีโอกาสเป็นเจ้าบ่าว
พากรอง	: เข้าชื่อเจ้าสาวพ้าผ้าคล้าหาญ
กฤษดา	: ถ้าพี่ไม่ช่วยแล้วก็เห็นไม่เป็นการจะเสียงานสำคัญเป็นมั่นคง
พากรอง	: น้องขอกราบขอบคุณพระเจษฐ์
กฤษดา	: น้องวิวาห์วันไหนจะไปส่งชายคู่ที่มั่นคงหล่อละอองค์
พากรอง	: น้องบอกตรงว่ามิเคยเห็นเป็นอย่างไร
กฤษดา	: ไม่รู้จักแล้วจะรักษาได้หรือ
พากรอง	: ก็น้องไม่กล้าดีต่อผู้ใหญ่
กฤษดา	: ก็ท่านคุณถุงชนนำสนใจ
พากรอง	: น้องปล่อยไปตามเรื่องเกล้าที่จะตาม
กฤษดา	: เข้าโชคดีที่ได้น้องไว้ครองรัก
พากรอง	: น้องทุกข์นักที่ไม่เคยได้เห็นหน้าไม่เคยรักสักนิดแต่ตามบิดา
กฤษดา	: ได้วิวาห์แล้วต้องรักอย่าร้อนใจ
พากรอง	: ถ้าเขาไม่ดีน้องนี้ไม่อยู่ด้วย
กฤษดา	: แต่น้องสวยใครเล่าไม่หลงให้
พากรอง	: น้องสวยจริงหรือแกล้งยอขอภัย
กฤษดา	: เหมือนนางในพิพิธสถานวิมานทอง
พากรอง	: ผู้หญิงงามใช่จะมีแต่หม่อนฉัน
กฤษดา	: ขอประกันว่าไม่มีเสมอสอง
พากรอง	: คุรักพี่น้องกีเชื่อว่าเนื้อทอง
กฤษดา	: ถ้าเขางามเหมือนน้องจะติดทองตันโพ
พากรอง	: พี่เคยรักเคยผ่านด้านผู้หญิง
กฤษดา	: ถ้ามีจริงจะให้ถ่องสักสองໂ Holden

- พกกรอง : แล้วพิรักคนใหม่ที่บุนไบรบนโพ
- กฤษดา : ถ้าคนใหญ่คุณโตเขานอกได้ไม่กลัว
- พกกรอง : พิกลัวคริจิงไม่บอกน้องพก
- กฤษดา : ก็กลัวเจ้าสายฟ้าเข้าจะมายิงหัว
- พกกรอง : กับสมเพชรทำไม่พี่ไม่กลัว
- กฤษดา : เพราะคนชั่วชาญที่น้องไม่ต้องการ
สำหรับเจ้าสายฟ้าเป็นคุ่หมั่น
- พกกรอง : ก็หน่อนฉันมิได้รักสมัครสภาน
- กฤษดา : แล้วทำไม่น้องจะไปวิวาห์งาน
- พกกรอง : เพราะไม่หาอยูชัดจิตพระบิดา
- กฤษดา : เดี่ยวนี้น้องติดอยู่ในเมืองพี่
- พกกรอง : ใจน้องนี้ขอันบัวเชษฐา
- กฤษดา : ถ้าพี่บอกว่ารักน้องพก
- พกกรอง : ต้องไปตามบิดาของน้องก่อน
- กฤษดา : ถ้าบิดาว่าให้ตามตามใจน้อง
- พกกรอง : ถ้าน้องขอตรึกตรองพี่ก็ต้องผันผ่อน
- กฤษดา : เมื่อไม่สมประคณานพี่ก้อารณ์
- พกกรอง : แรกเมื่อตอนน้องไม่มาพิรักคร
- กฤษดา : พีบอกแล้วแก้วตาพี่หายไม่
- พกกรอง : แต่ความลงขายจะเชือได้พี่ใหม่
- กฤษดา : พี่สาบานต่อศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์ไกร
- พกกรอง : แล้วศักดิ์สิทธิ์หักคอใหรมาก็คุณ

2.7 ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทคลอก

ผู้จนาสามารถสร้างบทคลอกที่ดี ก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ขณะเดียวกันยังบ่งบอกลักษณะนิสัย บันทึกสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนและสังคมภาคใต้ได้เป็นอย่างดี โดยใช้กลวิธีสร้างบทคลอกที่แบนยลดลายกลวิธี ดังเช่น

2.7.1 การใช้คำ 2 แง่ 2 มุม ที่มุ่นหนึ่งสื่อความหมายไปในทางเพศ ซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (ที่พิมพ์ตัวหนาคือคำ 2 แง่ 2 มุม)

ตัวอย่างที่ 1

เหง่ : สมัยนี้ ถ้าจะให้รวยໄວก็ต้องเป็นแม่ค้า คือ การซื้อูก ขายแพง เพราะไอ้ไหร่ ๆ ก็ซิงกันขึ้นราคานา เมื่องจากทางการเข้าเฉยเสียแล้ว เรื่องการควบคุมราคาก็ยัง ぐนิกว่า ถ้าเกิดมีทุนขึ้นมา จะเปิดร้านค้าสัก 2 คุหา ห้องหนึ่งให้มีค้าของชำ愧กับ หื้มีนี ดีบลี เคย เกลือ ผงซักผ้า ยาสีฟัน หรือ สมุ่จ้ำ愧กันนั้น แล้วค่อยขยายโอกาสขึ้นราคานา แต่ว่ากูต้องสั่งเมียไว้ว่าว่าของขึ้น ก้าเราต้องพุดความจริงกับลูกค้า เช่น สมุ่ ซื้อมาก้อนละ 2 บาท ขอขึ้นเป็น 3 บาท ผงซักฟอกซื้อมากองละบาท ขอขึ้นเป็น 2 บาท หมายความว่า ไอ้ไหร่ขึ้น ก้าต้องบอกให้เขารู้อย่าไปหลอนเข้า แต่อีสั่งเมียไว้ว่า ถ้า เคยขึ้น อย่าให้ครรภ์ คือ พยายามทำให้ กลุ่มนเล็ก แล้วขายในราคางเดิม เพราะไม่เหมาะสมที่ บอกให้เขารู้

ตัวอย่างที่ 2

เหง่: ชีวิตรกรองคุ่ มันมีความสุขอย่างแรง แต่ถึงเวลาทุกชั่วโมง ก็ทุกชั่วโมงเหมือนกัน คือ เราไม่มีความเป็นอิสระ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ถึงเวลาขัดแย้งกันขึ้นห่วงอึ้งรออยกันได้ทำให้เราสึกชัดใจมาก

หมูนุ้ย: อ้อ ถึงเวลาขัดกันเข้า มันไม่ครุ่งง่าย เมื่อไอนกันเหอ เหง

เหง่: เออ แต่พอลง ๆ กันแล้ว ก็บ้ายใจมากเหมือนกัน

หมูนุ้ย: ถ้าว่าถ้ากูมีครอบครัวเอง คงไม่ขัดกันแน่ ถ้าว่าการแตกหักระหว่างผัวเมียมันเกิดจากความผิดของเรานา คือ หนึ่งไม่ทำงาน ส่องชีแม สามเจ้าซู สีเล่นการพนัน เรื่องนี้เองแหละที่ทำให้เราเกิดขัดกับผู้หญิง

เหง่: ไม่จริง หมูนุ้ย ถึงเราทำแต่งงานก้าเกิดขัดกันได้เหมือนกัน ถ้าตัวอย่างกูนีแหละ ไม่เที่ยว ไม่มา ไม่เล่น ไม่ลัก แล้วยังขัดกัน

หมายเหตุ : แล้วมีเกิดขัดกันในเรื่องให้รั่วเทง ถ้าไม่เล่น ไม่เมา

เทง : ขัดกันเรื่องข้าวไม่ถึงรัง

หมายเหตุ : พันพรีอัลล์

เทง : คือว่าพันเนน ตอนนั้นูกได้กับอีห่างใหม่ ๆ ก้าแม่ยายเข้าแบบที่ดินให้ทำท่อนหนึ่ง ก้าพอถึงดูเข้าก้าชวนผัวชวนเมียไปทำ ก้าพลอยไถวพ่อตาเข้าแหละ ฝนฟ้าก้าตกดี บินน้ำหนูเหยย ข้าว ก้าก้าสมบูรณ์ พอดึงฤทธิ์เก็บเกี่ยว ก้าพ่อตาแกกว่า ถ้านเก็บแล้วหานมาน้าน ก้าทางไกลเสียเวลาแกกว่าให้ ปลูกหนำเข้าที่หัวนาแกแหละ เก็บข้าวแล้วหานมไว้ที่หนักก่อน พอดีเรื่องแล้วค่อยเอารือไป ทุก ก้าลงความเห็น พอดีหัวนาพ่อตาที่พอบุกหนำได้ ก้าอยู่คุณท่าคล่อง แต่ไม่พรือยังพานข้ามไปมาเรียบร้อย ถูก ก้าชวนเมียไปบุกหนำ ถูกทำขึ้นหีดหนึ่ง ก้าอีห่างว่าทำพอบนนี้เข้าไม่เรียกว่าหนำ ถูกตามว่าไม่เรียก

หนำแล้วอีเรียกพรือ หมันว่าเข้าเรียกว่ารัง ถูกว่ารังก้ารังไม่สำคัญ หมันสำคัญที่ว่าเราเอาข้าวมา ถึงรังได้ก้าใช้ได้ เพราะไม่ใช่อยู่เป็นหลักฐาน เรายอยู่ชั่วคราว พอดีรังเสร็จก้าข้ามพานไปเก็บข้าว พอหัว วันต่อลงก้ากุหาน หมันทุน สองคนผัวเมียพอถึงรัง พอดีพอข้าวถึงรังทุกวันแหละ พอดีทำ ๆ กันก้าหนันเกิดปวยทำทำเป็นไข้ ถูกให้มันนอนอยู่ในรัง ถูกไปเก็บข้าวคนเดียว พอหัววันต่อลงก้าดับหาน มาถึงข้ามพาน หมันเกิดจำเป็นพานหัก ข้าวพลัดลงคล่องเบียกหนด ถูกก้าดูยี้ขึ้นมาตั้งไว้ชายคล่อง หมัน โกรธหาว่าถูกแกลง หมันว่าเห็นหมันไม่บายถูกแกลงทำไม่ให้ข้าวถึงรัง ถูกว่าทำพรือหมันล่ะ ก้ามันเปียกเสีย ก่อน

2.7.2 การใช้คำพวนที่ผวนแล้วจะส่อความหมายไปในเรื่องเพศ ซึ่งทำให้เกิด อารมณ์ขึ้นขึ้นได้เป็นอย่างดี เช่นตัวอย่าง

ยอดทอง : เรื่องผู้หญิงไม่รัก ไม่สำคัญขอให้เราตามพบก็แล้วกัน

กฤษดา : ถึงพนกเมื่อเขามิรัก เราจะทำอะไรเขาได้ เราไม่ใช้อันธพาลจะปล้ำผู้หญิง

ยอดทอง : เขาว่าไม่ได้ด้วยเล่ห์ต้องใช้กล ไม่ได้ด้วยมนตร์ต้องใช้ยา

กฤษดา : มันไม่มีเวทมนตร์และเล่ห์กลอะไรทั้งนั้น

ยอดทอง : ก็ต้องคิดทำยาเส้นห์ ตำรามิอุ่นเคยทำได้ผลมาแล้ว

กฤษดา : มันมีอะไรลักษกืออย่างที่อาฆาพลมกันจึงเป็นยาเส้นห์ได้

ยอดทอง : มันเข้าไม่รัก แกนรุน เกิดยุน เห็ดตืนยิ่ว พวงนี้หากไม่ยกของที่เราหามา ค่อยได้ก็คือชีรรถเป็นของหายากมาก

สีแก้ว : คงไม่ลำบาก เพราะในปัจจุบันมีรถกีต้องมีชั้นหนึ่งอน

ยอดทอง : ไม่ใช่เอาที่มันซึ่งไว้ พันนั้นเอาไม่ได้ ต้องเอาที่มันซึ่งไว้เก่า ๆ นาน ๆ แล้ว
ที่นั่นต่อมาควบไปทำรังแล้วให้รังนั้นรังเดียก่อนนู่แหละต่อเข้ายาเส้นที่

สีแก้ว : ยาให้เรเข้าขึ้นรถในรังต่อ

2.7.3 การใช้คำ 2 ความหมายเพื่อลงทะเบียนฟังตีความประสบการณ์ผิด อันก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ดังต่อไปนี้

ไหง : เย พี่เจ้าถ้ากูยังรถเครื่องลักษัน แล้วกูทำพรืออีขับเป็นสะพีเจ้า แล้วกูไม่ล้มคอหักเดียเชอ หมึงหัดให้กูขับให้เป็นตะ

เท่ง : แล้วรถหมึงไหนยังล่ะ

ไหง : หมึงคาดว่า ให้กูลักษันตัวตั่งค้านน ทำท่าลมดีเข้าแล้ว เห็นกรมอุตุประกาศว่าขัน มีดีเป็นหย่อม ๆ กีเห็นแล้วพี่เจ้าเหอ ที่หมึงนั่งมีดอยู่หย่อมเดียวคำปีด แต่เมื่อกูเห็น~~สายชนอก~~เป็นเส้นคุกคิก ไข่ลมแรงพัดให้สายชนูกดีเดียเชอพี่เจ้า ของแพงเข้าพักเดียวแล้วพี่เจ้าเหอะ เสียงพี่สาวหนูว่า แรกแกกสาว ๆ ผ้าถุงสีสันมาก เนื้อดีสีไม่ตกไม่ลอก แกกว่าของมาแพงเอาม่อแกได้ผัวหนิน ของก้าไม่ดีแก ว่าผ้าถุงผืนหนึ่งดึงสองร้อย เด็กไม่ทันนอนหลับที่ ลอกเดียแล้ว

เท่ง : ผ้าหมันลอกเวลาเปลี่ยกไม่ใช่เวลาnoon ไม่เปลี่ยกหมันไม่ลอก

ไหง : เห็นพี่สาวนั่นว่าของแกลอกแล้ว ยังปล้ำกันพักหนึ่งเหลยต่อเปลี่ยกไม่รู้แล่นนะพี่เจ้านะ คนสมัยนี้เชื่อไม่ได้แรง ๆ หมันขึ้นหลอกขึ้นกัน ขนาดเจ้าขายข้าวแกงหนิกูเข้าไปซื้อสักงานหนิน หมัน ตามว่าเอา~~แกง~~ไฟแลตชน้อง ถูกแล แต่แกงไก่ก้ายัง พระແນງก้ายัง แกงส้มก้ายัง พอดีโดยกหມก้ายัง ถูกชอบและก้ากูว่าเอาริดกหມนั่นแหล่ ถ้ากูบอกแล้วก้าไปปั่นที่โต๊ะ หมันตักข้าวแล้วตักโดยกหມมาให้ หมัน ต้มให้แล้วเดียวใจหนึงหนินหมันต้มให้แล้วพี่เจ้าเหอะ

เท่ง : แล้วหมันต้มหมึงพรือล่ะ ที่ว่าหมันต้มให้แล้วหือหมันตักไ้อิให้เดียล่ะ

ไหง : โดยกหມนั่นแหล่พี่เจ้า แต่หมันต้มให้แล้ว

เท่ง : แล้วหมันต้มพล็อล่ะ

ไหง : ครือหมันต้มให้แล้วก้าหมันไม่ให้โดยกหມดิบแล้ว

หมายเหตุ : น้องบ่าวหมึงพุดเมื่อกูฟังไม่รู้เรื่องเท่งเห่ออะ

เท่ง : วันนี้รบอญกับเจ้าไข่เป็ด หมันเข้าไปซื้อไข่เขา เขานอกลูกสามบาท หมันว่าแพง
ไข่ดินลูกสามบาท ที่บ้านหมันต้มสุกแล้วห้าลูกสามบาท ก้าเจ้าร้านเขาไม่เชื่อแหล่ เถียงกันอยู่ก็ไปทัน ก้า
กูบอกเขาแล้วว่าต้มสุกแล้วห้าลูกสามบาทจริงนั้นแหล่ แต่ต้มย่างหนู ไม่ใช่ไข่ต้มเจ้าร้านว่า ออ ก้าแก
ให้ไข่หมันลิบลูกแกะไม่เอาสถานค์หมันที่ลีดแกกว่าแกเดียค่าโง่เลีย

หมายเหตุ : ไม่รู้แกเดียค่าโง่ หรือว่าแกเดียค่า้น้องหมึงบ้าแหล่

2.7.4 การล้อบุคคลและสังคมอันก่อให้เกิดอารมณ์ขันขึ้น ดังเช่น

1) การล้อบุคคลที่เป็นริดสีดวงจมูก จมูกเปื่อย จมูกทรุด เช่น

สมเพชร : ชวนพี่เสียงร่วมจิตอกรติดตาม

พยานยานกว่าจะสมอารมณ์หมาย

อันช้างงาสามารถกว่าชาติชาญ

เราก็พลายโรงหลวงมีวงงาน

ผกการองน้องหนีไปที่ไหน

พี่จะไปตามติดทุกทิศ

ไม่สมหวังดังสาวทนิราคลา

ผิดก็มาภักดายหนดรายการ

ดิก : เราเก็เป็นบริหารหลานกษัตริย์

ต้องจารัช្សเดินทางกลับไปพรสานฯ

สุดดาวล่วงเรือยเพราะเปื่อยนาน

กระمانอยู่ด้วยเรื่องน้ำเหลืองตาม

ทั้งสองรุคคุบเข้าช่องเดียว

น่าหวานเดียวแล้วหัวงเหมื่อนโพรงชาม

ถ้ามีหวานเฉียงพื้นแล่นงามงาม

ขนาดดีว่าเท่าแข้งแยงสบายน

2) การล้อบุคคลและสังคมที่ทุจริตโงกเงิน ซื้อขายยศ ตำแหน่งกัน เช่น
ที่นี่ : แล้วอีกห้องหนึ่งลงทะเบียน

เท่านั้น : อีกห้องหนึ่ง ถูกขายเครื่องแบบ

ที่นี่ : เครื่องแบบใหม่

เท่านั้น : เครื่องแบบเครื่องยศ เช่น บั้งผู้หญิง ขีดนายเข้า ดาวนาร้อยพวงนี้ แต่ถูกขายแพง
แต่ตัว เพราะขายของดี ดาวนาร้อยพลาดเข้าดวง 5,000 ก้าวสิ่ง พัดท่านครู ก้าวหายได้มั้ง หนังสือก้าว
ขายแต่ขายเป็นประการศรีบัตร ก้าวคำสั่งย้ายครู หรือใบสุทธิประตอนสี เขาก้าวซื้อกันอยู่

2.8 ภูมิปัญญาด้านการสอนคุณธรรม

ผู้งานสามารถสอนคุณธรรมต่าง ๆ สู่ผู้ฟังได้ดีมีประสิทธิภาพโดยการสอนแทรก
คุณธรรมนั้น ๆ ไว้ในที่ที่เหมาะสม เช่น

2.8.1 เป็นข้าราชการพึงระมัดระวังในการปฏิบัติราชการ ปฏิบัติราชการด้วยดี มี
ความกตัญญูตัวเวทีต่อแผ่นดิน เป็นผู้ปกตรองพึงมีความยุติธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย มีความเมตตากรุณา
ไม่ลำเอียง ชูนิสัยคนมีปัญญา ดังปรากฏในบทบรรยายพุติกรรมของพระกฤษดาที่ว่า

<p>“ฝ่ายองค์ชายกฤดาพระมหาอุปราช ไม่เคยทำเพลี้ยพาดในราชการ ครองภาคใต้ฝ่ายทักษิณแผ่นดินพี่ มีโภยกรณ์ผ่อนผันกรุณา ทรงว่าความตามบทของกฎหมาย ผู้ได้มีวิชาเรามาเลี้ยง</p>	<p>ทรงอำนวยศักดินามหาศาล ปฏิบัติงานให้มั่นคงตัญญุตta พลาไฟเรืองกราดวาสนา ตามประสาหยติธรรมไม่ลำเอียง ไม่กลับกล้าย่าวกล่าวให้ก้าวเฉียง ตามอย่างเยี่ยงโนราณกาลนานนาน”</p>
---	--

2.8.2 เป็นมนุษย์เป็นแม่คนเป็นผู้ดี พึงรู้จักตนว่าตนเป็นมนุษย์ เป็นแม่ของลูก เป็น
ผู้ดี รู้จักวางแผน คือรักเอาใจใส่เลี้ยงดูลูก รักศักดิ์ศรี มีความรับผิดชอบ รู้จักละเอียด ไม่คิดร้ายทำลายลูก
ของตน ดังปรากฏในบทบรรยายพุติกรรมของนางปัทมาวดี ที่ว่า

<p>“ยิ่งตรึกตราอวรมณ์เข้าค่อนคืน จักจั่นแจ้วแจ้วเสียงเกลี้ยงกลมไก่ล น้ำค้างพรอมลมหายเมื่อไก่รุ่ง ความเกลี้ยดลูกรับหนีสามีมา</p>	<p>จนเด็กดื่นเดือนดันไม่หลับให้ลง สกุลไก่ก้องโภกิลากา พระนางมุ่งเมี่ยงมองจากห้องห้า จะเกิดฟ่าเสียสักห้องไม่ต้องการ</p>
---	--

ครั้นผ่านมาหน้าวังอุปราช
จะครรค์เพาให้เป็นกัสซูลีก้าพ
จะเจือยแหววหวานกั่งหวานแหวว
เสียงกล่อมลูกไกลั่งอยู่เลื่อนลง
หญิงคนใช้ไกลีชิดพระกษุณา
หน้าพระพายไกลีสว่างน้ำค้างพรอม
เจ้ากำพร้ามาเกิดกับอกแม่
พ่อยอดชายตายจากลูกแม่ไป
ถึงยากไร้ไม่ทิ้งเจ้ามิชวัญ
เลือดรักแม่เป็นน้ำกษิรา
ผู้หญิงได้ไม่รักลูกของตัว
ดวงใจของแม่จงสำราญ
หัวอกแม่แต่ชั้นลิ่งไม่ทิ้งบุตร
เป็นมนุษย์หรือจะทิ้งลูกยา
พระนางนิ่งฟังขับกลับสลด
ถึงลูกช้ำแม่กีรื้ออยู่แก่ใจ
ผู้หญิงนั้นชั้นทาลสอุปราชใช้
ตัวเรานี้กีเป็นคนสำคัญ
ลูกเข้าด่าว่าไม่รักลูกของตัว
กลับใจอ่อนก่อนรุ่งทิวากล

ยิ่งอาหาตแคนนใจเหมือนไฟเผาอยู่
แต่บันดาลได้ยินเสียงสำเนียงนาง
ปานปีแก้วกรีดกรายไกลั่งสว่าง
สมเด็จพระนางหยุดยั้งฟังคำรุม
กล่อมนิทรรศกน้อยสนิทสนม
เจ้าดีมีนมแล้วจงอนເຄิดดวงใจ
ได้เห็นแต่มารดาหน้าตาให้ลง
ดวงใจของแม่เป็นกำพร้า
น้ำดันแม่ให้ทึ่งช้ายขวา
ลูกยากล้ากลืนให้ชื่นบาน
กีชาติชั่วกว่าสัตว์เดรัจฉาน
กัยพalemิให้มีนาบีทาง
 เพราะแสนสุดสาวทรรศเจ้าหนักหนา
 ชั้นหมูหมากียังมีความอาลัย
 น้ำเนตรหยดหมายด้วยเป็นฝอยให้ลง
 ว่าเลือดในอกแม่ผสมกัน
 ยังรักสายโลหิตไม่ผิดผัน
 ยิ่งอัดอันอ้าอึงตะลึงล้าน
 ชาติชั่วกว่าสัตว์เดรัจฉาน
 เยาวมาลัยกลับหลังเข้าวังใน”

สรุป

จะเห็นได้ว่าบทหนังตะลุงเรื่องสายเลือดลีกลับของหนังฉัน อรมุต เป็นบทหนังตะลุงที่ดี ตามวัฒนธรรมการเรียนบทหนังตะลุงของชาวบ้านภาคใต้ 4 ประการ คือ 1) มีเนื้อร่องดี คือมีความสนุกสนานตื่นเต้น เป็นเหตุเป็นผลสอดรับกันตลอดทั้งเรื่อง 2) มีบทกalonดี คือไฟเราะคมคาย เรียบง่ายโดยตลอด 3) มีบทสอนดี มีคุณค่าสามารถสอนความจริงและสิ่งพึงทำ และ 4) มีบทตกดี คือมีกลวิธีสร้างบทลอกที่แยกยลหาภalityให้อารมณ์ขัน ขณะเดียวกันยังบันทึกวิถีชีวิต สังคม สภาพแวดล้อม ของชาวบ้านภาคใต้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้บทหนังตะลุงเรื่องนี้ยังบันทึกภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของ

ผู้จนาซึ่งเป็นประชญชาวบ้านแคนลุมน้ำท่าเรือตามสงขลาและศิลปินแห่งชาติ สาขาวิชาศิลปกรรมแสดงหนังตะลุงได้เป็นอย่างดีบทหนังตะลุงเรื่องนี้เป็นภูมิปัญญาของภาคใต้ที่มีคุณค่าซึ่งควรจะศึกษาอนุรักษ์สืบสานเผยแพร่ให้ปรากฏเพื่อทลายอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

เอกสารฉบับลายมือเขียน

นัน อรุณ. (ม.ป.ป.) .บทหนังตะลุงเรื่องสายเลือดลึกลับ. (ต้นฉบับตัวเขียน)

<u>มุดโต</u>	คือ	กลอนสด เส่นมุดโต คือ เส่นกลอนสด ว่าโดยตอบกันเป็นกลอนสด	<u>พาน</u>	คือ	สะพาน
<u>ชิง</u>	คือ	กระซิง ชื่อพันธุ์ไม้ประเภทปาล์มชนิดหนึ่ง	<u>หมัน</u>	คือ	นัน
<u>หล่อน</u>	คือ	หลอก หลอน เรื่องไม่จริง	<u>แกนรุน</u>	คือ	แก่นมะรุม
<u>อุกอื้ว</u>	คือ	ผลอื้ว ฝักอื้ว	<u>พอยวนต่ำลง</u>	คือ	พอยวนคล้อยต่ำลง
<u>ห้มัน</u>	คือ	มัน	<u>ตะค้านน้ำ</u>	คือ	ເດອະ
<u>บน</u>	คือ	บนบาน	<u>ก้ายัง</u>	คือ	ก้มี
<u>หาย</u>	คือ	กล้า	<u>คำปีด</u>	คือ	คำสาท คำมาก
<u>เคย</u>	คือ	กะปี	<u>แกงไทรและน่อง</u>	คือ	แกงอะไรอูและน่อง
<u>ขี้มึน</u>	คือ	ขึ้มนึน	<u>สายชน</u> (คำ 2 แบ่ง 2 มุน)	คือ	เส้นชน หรือ สายฝน
<u>ของขึ้น</u>	คือ	สิ่งของขึ้นราคากะปีด	<u>ໂດกหมาย</u>	คือ	กระดูกหมาย
<u>ตีบลี</u>	คือ	พริก	<u>ดูกศิก</u>	คือ	คงดอง ไม่ตรง
<u>เคยขึ้น</u> (คำ 2 แบ่ง 2 มุน)	คือ	กะปีขึ้นราคากะปีด	<u>รบ</u>	คือ	ทะเลขะ トイเลียง
<u>อี้</u>	คือ	จะ	<u>ไช</u>	คือ	ทำไม้
<u>ทูก</u>	คือ	บรรทุก	<u>ต้ม</u> (คำ 2 แบ่ง 2 มุน)	คือ	ต้ม (คำกริยา) หรือ
<u>ภูก้าลงความเห็น</u>	คือ	ภูกีลงความเห็น	<u>ต้ม</u> (คำนาม)	คือ	ข้าวห้มถูกโ庾น
<u>หิดหนึ่ง</u>	คือ	นิดหนึ่ง	<u>หนู่</u>	คือ	นั่น, โน้น
<u>หนำ</u>	คือ	หนำ กระตืบ กระท่อน	<u>ໄหວ</u>	คือ	ໄหວ
<u>อี้เรียกพรือ</u>	คือ	จะเรียกว่าอย่างไร	<u>ขาน</u>	คือ	มะขาม
			<u>ເໝີຍ</u>	คือ	ຜ່າ
			<u>ສື</u>	คือ	ສື